

УДК 373.5.011.3-051:004]:[005.952:005.53]
DOI: 10.36550/2415-7988-2020-1-190-200-206

ШУЛЯК Андрій Сергійович –

аспірант кафедри педагогіки та освітнього менеджменту
Уманського державного педагогічного університету
імені Павла Тичини

ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-6615-0341>

e-mail: shulakmaster@gmail.com

ВИМОГИ ДО ВЧИТЕЛЯ ІНФОРМАТИКИ ЯК СУЧАСНОГО ФАХІВЦЯ З ІНФОРМАТИЗАЦІЇ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Потреба підготовки вчителів інформатики з'явилася в 1985 році, коли в школах був уведений предмет «Інформатика». У кінці ХХ століття запит суспільства спрямовувався на фінансово-економічне застосування засобів ІКТ, що і призвело до деформації поняття «інформатика» як одного з розділів дисципліни: «Технологія». Технологічний ухил у визначенні стратегії розвитку освіти проявлявся і в технократичних моделях навчального процесу, що означало заміну загальноосвітніх завдань предмета інформатики, спрямованих на формування інформаційної картини світу на суто технічні завдання «формування комп'ютерної грамотності».

Відповідно до стандарту загальної освіти першого покоління обов'язковий мінімум змісту предмета «Інформатика» включав: інформацію та інформаційні процеси, інформаційні моделі і системи, комп'ютер як засіб автоматизації інформаційних процесів, засоби і технології створення і перетворення інформаційних об'єктів, засоби і технології обміну інформацією за допомогою комп'ютерних мереж (мережні технології), основи соціальної інформатики; основні етапи становлення інформаційного суспільства, етичні та правові норми інформаційної діяльності людини.

Ще в 1986 році у ході вивчення курсу було запропоновано перспективний перелік програмних засобів: базове програмне забезпечення шкільних ЕОМ (операційна система, файлова система, текстовий редактор), мовна система програмування з бібліотекою стандартних програм і системою налагодження, клавіатурний тренажер, простий редактор текстів, простий графічний редактор, навчальний інтерпретатор алгоритмічної мови, навчальна база даних, навчальна система обробки електронних таблиць, демонстраційний пакет для попереднього

знайомства з ЕОМ, бібліотека допоміжних алгоритмів, пакет програм, що моделюють роботу ЕОМ і її пристроїв, пакет моделюючих програм за темами зі шкільних курсів математики і фізики, програмна модель типових структур даних, навчальний пакет автоматичного вирішення завдань, пакет програм управління навчальним роботом, демонстраційний пакет із застосування ЕОМ.

Інформатика сьогодні є однією з фундаментальних галузей наукового знання, яка дозволяє сформувати системно-інформаційний підхід до аналізу навколишнього світу, закласти основу для формування сучасної природничо-наукової картини світу, заснованої на фундаментальній тріаді понять «речовина», «енергія», «інформація» [10, с. 19].

На думку М. Лапчика метою інформатики є глибоке освоєння основ наук і підготовку до майбутньої практичної діяльності через широке використання сучасної обчислювальної техніки як засобу навчання, самовдосконалення системи управління освітою на основі широкого впровадження комп'ютерних технологій, що забезпечують органічне включення галузі освіти в єдину систему інформатизації суспільства.

У курсі інформатики основної школи значне місце відводиться вивченню інформаційних процесів з основними методами і засобами проведення їх аналізу – це знаково-символічні і регулятивні універсальні навчальні дії, пов'язані з поняттями «інформаційна модель» і «алгоритм», що лежать в основі інформаційної моделі діяльності [10, с. 21].

У курсі інформатики старшої школи вирішуються більш широкі освітні завдання: формування понять, зокрема «системи», що дозволяє забезпечити цілісне сприйняття навколишнього світу, розвивати науковий світогляд, забезпечити адаптацію учнів в сучасному інформаційному суспільстві при вивченні таких тем, як «інформаційні

ресурси суспільства», «інформаційна безпека» та ін.

Разом з тим інформатика переживає переломний момент, оскільки ідеї алгоритмізації і програмування, інформаційні технології вирішення задач, якими вона оперувала протягом трьох десятиліть, вже не актуальні, незважаючи на те, що вони складають значну частину її змістового ядра.

Істотною зміною структури і змісту навчання інформатики в школі є введення профільного навчання на старшій ступені, що припускає вивчення інформатики на базовому і профільному рівнях, створення серії курсів за вибором. Профільні курси спеціалізують зміст навчання не тільки за принципами рівневої, а й профільної диференціації, курси за вибором носять в основному міжпредметний характер, пов'язані з освоєнням видів діяльності, затребуваних на ринку праці.

Аналіз змісту програм цих курсів свідчить про необхідність розширення не тільки методичної, але і предметної підготовки майбутнього вчителя інформатики, що вимагає адекватного відображення в них специфіки базових, профільних і елективних курсів. Це потребує посилення вимог до вчителя інформатики як сучасного фахівця з інформатизації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Таке орієнтування вимагає внести ряд змін в існуючі підходи до підготовки майбутніх учителів інформатики, зокрема в розвиток системи їх підготовки для роботи в умовах інформаційно-комунікаційно освітнього середовища, методику проектування та використання хмароорієнтованого навчального середовища, сучасні інформаційні технології у створенні цифрового освітнього контенту, комп'ютерно орієнтоване освітнє середовище і шляхи його формування, напрями створення інформаційного освітнього середовища, які досліджували науковці (В. Биков, Н. Біферт, Р. Гуревич, А. Гуржій, В. Запорожко, О. Коротун, С. Литвинова, Р. Магомедов, О. Науменко, С. Семеріков, М. Сурхасєв, І. Шахіна та ін.). Науковці одностайні у думці, що змінилися уявлення про інформатику як науку, усвідомлення її сутності як фундаментальної природничої науки про інформаційні процеси в системах різної природи; змінилося розуміння ролі і місця інформатики в освіті; змінився характер професійної діяльності вчителя інформатики; відбувається модернізація методичної підготовки вчителя інформатики

відповідно до вимог більш адекватного відображення в їх змісті сучасних тенденцій розвитку методичної системи навчання інформатики в школі; вплив ІКТ на навчання, організаційну та управлінську діяльність в освіті не отримало адекватного відображення в програмах ЗВО.

Зазначені чинники підтверджують необхідність вдосконалення підготовки майбутнього вчителя інформатики в умовах інформатизації освіти.

Мета статті – розкрити вимоги до вчителя інформатики як сучасного фахівця з інформатизації, виокремити види його діяльності та запропонувати діяльну модель вчителя інформатики.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ключові зміни в діяльності сучасного вчителя інформатики визначаються високою динамікою зміни методичної системи їх навчання. Наприклад, за останні 35 років курсу інформатики було чотири абсолютно різних методичних системи її навчання: кінець 80-х рр. – програмування, друга грамотність (Бейсік, Турбо Паскаль, навчальна алгоритмічна мова тощо); 90-і рр. – ера прикладного програмного забезпечення (бази даних, табличні і текстові редактори тощо); початок 2000 рр. – ера інтернету (пошук і обробка інформації за допомогою глобальної мережі); в даний час система освіти переживає період переходу на фундаментальний курс інформатики.

Зі зміною підходів до навчання змінилися і вимоги до вчителя інформатики. І. Буяковською сформульовані такі вимоги до вчителя інформатики як до сучасного фахівця з інформатизації, який повинен вміти: здійснювати моніторинг стану інформатизації навчального закладу; підбирати інформаційно-комунікаційні технології, виходячи з потреб працівників освітніх закладів і рівня оснащення навчального закладу; проводити консультативну роботу з працівниками освітніх закладів з питань використання інформаційно-комунікаційних технологій [4, с. 83].

Н. Куликова вважає, що вчитель інформатики повинен володіти комунікативними навичками, вміти, проаналізувавши зміст уроку, обравши відповідні засоби для активізації діяльності учнів, ставити проблемне формулювання теми уроку, бути готовим грамотно використовувати інтерактивні освітні ресурси, керувати за їх допомогою навчально-пізнавальною діяльністю учнів тощо [10, с. 51].

Крім наведених у стандарті вимог, вчитель інформатики, на думку М. Сурхаєва повинен вміти: знаходити, аналізувати, оцінювати і ефективно використовувати інформацію в освітній діяльності, а також створювати інформаційні ресурси, використовуючи різні технології обробки текстової, числової, графічної, звукової та відео- інформації; орієнтуватися в освітніх стандартах і навчальних програмах, проектувати навчальну діяльність, аналізувати цілі і завдання навчання, планувати освітні результати, адекватні сучасним вимогам, підбирати засоби ІКТ, спираючись на їх типологію за методичними функціями для здійснення запланованої навчальної діяльності, вирішення сформульованих завдань, а також для моніторингу, діагностики і корекції освітнього процесу; використовувати WEB-сервіси для спілкування з учнями, батьками, зі своїми колегами, обміну передовим педагогічним досвідом, зокрема, для тиражування своїх методичних розробок і залучення учнів до участі в навчальних мережевих спільнотах.

Учитель інформатики повинен бути готовим до формування інформаційно-комунікаційного предметного середовища, основою якого є технічна компонента – персональні комп'ютери, що мають в наявності необхідний набір програмного забезпечення, яке використовується для навчання вчителів-предметників та представників адміністрації школи (бази даних, електронні підручники, енциклопедії, педагогічні програмні засоби, програми для роботи в глобальній мережі, наприклад пошуковики, електронна пошта та ін.) [4, с. 73].

Дидактичними вимогами, що висуваються до вчителя інформатики у здійсненні професійно-педагогічної діяльності в умовах інформатизації освіти М. Благов вважає: вмотивованість у використанні різних дидактичних матеріалів; чітке визначення ролі, місця, призначення та часу використання комп'ютерних засобів навчання; тісний взаємозв'язок конкретного класу комп'ютерних засобів навчання з іншими видами технічних засобів навчання; відповідність методики комп'ютерного навчання загальній стратегії проведення навчального заняття [3, с. 67].

Узагальнюючи проаналізовані дослідження, необхідно крім наведених вимог, включити такі вміння, що сприяють розвитку методичної підготовки вчителя інформатики до професійної діяльності:

– цілеспрямовано застосовувати цифрові освітні ресурси при проектуванні та організації освітньої діяльності, орієнтованої на сучасні освітні результати в мотиваційній, когнітивній і діяльнісній сферах, для оперативного контролю, оцінки, діагностики навчальних досягнень учнів (контролюючі програми, е-портфоліо та ін.) тощо;

– обґрунтовано використовувати нові освітні технології; методи і форми навчання; побудовані або ефективно реалізовані на основі дидактичних можливостей засобів ІКТ (метод навчальних проєктів, автоматизовані навчальні системи, дистанційне навчання, змішане навчання тощо);

– володіти методикою використання електронних підручників і специфікою застосування традиційних підручників, що входять до складу навчально-методичного комплексу, що містить засоби ІКТ і спирається на WEB-ресурси;

– вміти проводити об'єктивну оцінку електронних освітніх ресурсів з погляду доцільності та ефективності їх використання в освітньому процесі, визначати необхідність їх використання в кожному конкретному випадку для вирішення поставлених педагогічних завдань;

– володіти технологією дистанційного навчання із застосуванням засобів ІКТ, використовувати сервіси Web 2.0-Web 4.0, створювати мережеві спільноти та використовувати їх можливості під час уроку, позаурочній діяльності, а також при підвищенні кваліфікації, зокрема, для обміну передовим педагогічним досвідом та інноваціями зі своїми колегами у всій країні і за її межами; вчителю інформатики нового покоління необхідно володіння елементами права (основи авторського права, захист прав інтелектуальної власності та інші норми права, що регулюють діяльність в інформаційно-комунікаційному освітньому середовищі);

– вчитель інформатики повинен володіти організаторськими та управлінськими вміннями для ведення спільної діяльності з зовнішніми організаціями, зокрема з державними установами та представниками бізнесу.

Все це зумовлює появу таких видів діяльності, як виконання контрольної, діагностичної, корекційної, навчальної, виховної та атестаційної функцій з використанням контролюючих програмних засобів (е-портфоліо, бази даних, електронні журнали, підготовка учнів до ЄДІ і ДПА).

Аналіз освітніх стандартів дозволив

А. Ляш скласти характеристику професійної діяльності вчителя, яку автор узагальнив через галузі діяльності: педагогічну (навчально-виховна та соціально-педагогічна), культурно-просвітницьку (вивчення і формування потреб дітей і дорослих в культурно-просвітницькій діяльності тощо), науково-дослідну та науково-методичну (збір, аналіз, систематизація та використання інформації з актуальних проблем науки і освіти тощо), організаційно-управлінську та проектну діяльності (проектування освітніх середовищ, які забезпечують якість освітнього процесу).

О. Разинкіна вважає актуальними такі види діяльності майбутнього фахівця: навчально-пізнавальну, науково-дослідницьку, виробничу практику.

Всі ці види діяльності реалізують одну й ту ж соціальну функцію, але різняться між собою за об'єктами, засобами і результатами. Успіх роботи всієї системи залежить від ефективного виконання кожного виду діяльності та від злагодженості роботи всіх ланок.

Так, Т. Везиров виділяє три основні аспекти впливу Web-технологій на зміст діяльності вчителя інформатики: Web-технології увійшли в зміст шкільного курсу інформатики (як загальноосвітнього, так і профільного). З цього випливає, що вчитель інформатики повинен отримати в ЗВО відповідну підготовку (предметну, методичну, спеціальну); останнім часом з'явилася значна кількість освітніх Web-сайтів (навчальних, методичних, довідкових) тощо [5, с. 67].

Керуючись вимогами до вчителя інформатики та видами діяльності, якими повинен він володіти відповідно до державного освітнього стандарту третього покоління, пропонуємо діяльнісну модель учителя інформатики, доповнену (способами діяльності з використанням можливостей WEB-ресурсів) і детально-диференційовану за кожним компонентом педагогічної діяльності: когнітивно-дослідницькою, конструктивною, комунікативною, проєктувальною, організаційною, контролюючою, експертною.

Когнітивно-дослідницька діяльність пов'язана з вивченням і аналізом можливостей WEB-ресурсів, діяльністю студентів при їх використанні, корекцією своєї діяльності і діяльності учнів при використанні засобів інформатизації освіти; виявленні педагогічних проблем, для вирішення яких необхідно використовувати WEB-ресурси; здійсненням аналізу

можливостей вдосконалення шкільного курсу інформатики (розвиток структури, змісту, організаційних форм і методів освітнього процесу), цілеспрямований і методично обґрунтований пошук необхідного навчального, методичного та довідкового WEB-ресурса з інформаційних мереж; ведення персональних баз даних (кількість учнів, успішність, контроль над виконанням навчальних проєктів, чергування) тощо.

Конструктивна діяльність пов'язана з конструюванням гіпертексту (методичні рекомендації, сценарії авторських уроків, ділових і рольових ігор тощо); визначенням оптимального співвідношення навчального матеріалу, що транслюється за допомогою WEB-технологій і традиційних методів; здійснення аналізу можливостей вдосконалення шкільного курсу інформатики (розвиток структури, змісту, організаційних форм і методів освітнього процесу); цілеспрямований і методично обґрунтований пошук необхідного навчального, методичного та довідкового WEB-ресурса з інформаційних мереж; ведення персональних баз даних (кількість учнів, успішність, контроль над виконанням навчальних проєктів, чергування); розробкою засобів навчального призначення за допомогою програмних засобів, html-редакторів, створенням та використанням власних Інтернет-ресурсів навчального призначення, навчальних посібників і матеріалів на електронних носіях; використанням засобів автоматизації інформаційно-методичного забезпечення.

Комунікативна діяльність передбачає встановлення педагогічно доцільних відносин з учнями в умовах застосування WEB-ресурсів; використання інформаційних супермагістралей для спілкування і обміну навчально-методичною інформацією; використання телекомунікаційних технологій, WEB-сервісів (педагогічні спільноти, технології Wiki, соціальні мережі, Web 2.0 - Web 4.0) для педагогічного діалогу, обміну навчально-методичною інформацією з колегами; забезпечення і передачу учням навчальної інформації в будь-якому обсязі і в потрібному вигляді (роздатковий матеріал, WEB-ресурс, інструкції тощо); проходження додаткових програм, курсів, участі в web-бінарах; розширення професійних контактів з колегами з різних навчальних і науково-методичних установ, за допомогою телеконференцій, WEB-сервісів, соціальних мереж, педагогічних спільнот; спілкування

вчителя зі своїми колегами, а також з батьками, з представниками державних органів і бізнес-структур в рамках освітніх проєктів тощо.

Передбачає вміння в стислій формі висловлювати думки, орієнтуватися в Інтернет-спільнотах, консультиватися з колегами, які володіють цими технологіями, тиражувати педагогічні технології, розширювати свої професійні контакти і підвищувати професійну кваліфікацію.

Проектувальна діяльність передбачає діяльність з визначення доцільності використання WEB-ресурсів в навчальному процесі з урахуванням мети занять, змісту досліджуваного матеріалу, вікових особливостей учнів, їхніх знань і інтересів; визначення видів освітніх Web-ресурсів, що найбільше відповідають поставленим завданням, досягненню планованих освітніх результатів і розвитку самоосвітньої діяльності; проектування місця і ролі використання WEB-ресурсів в контексті конкретного заняття; планування індивідуальної і групової роботи учнів в умовах використання освітніх WEB-ресурсів тощо.

Організаційна діяльність включає діяльність з підготовки WEB-ресурсів до застосування у різних формах проведення занять (дистанційного, очно-заочного, домашнього, змішаного навчання); діяльність з інструктування учнів при роботі на WEB-сайті; контроль діяльності учнів при роботі в гіпертекстовому середовищі, як за допомогою комп'ютера, так і комплексно; діяльність з організації індивідуальної, групової, колективної роботи учнів на WEB-сайті; налагодження та налаштування WEB-ресурсів для застосування при різних видах навчальної діяльності: проведення уроків, факультативів, процесу самопідготовки, організацію індивідуальної, групової, колективної роботи учнів у WEB-просторі.

Контролююча діяльність включає аналіз і вибір проєктних рішень зі створення і модифікації інформаційних систем; аналіз і вибір програмно-технологічних платформ і сервісів інформаційної системи; аналіз результатів тестування інформаційної системи; оцінку витрат і ризиків проєктних рішень, ефективності інформаційної системи; використання освітніх WEB-ресурсів для здійснення контролю результатів навчання; діяльність з безперервного моніторингу навчального процесу з метою визначення орієнтирів рефлексії і корекції; застосування контрольно-оцінних освітніх WEB-ресурсів

для самоконтролю, самопідготовки і самокорекції учнів.

Експертна діяльність передбачає, що сучасний вчитель інформатики повинен бути експертом із застосування нових організаційних форм в навчальному процесі, а також з дослідження освітніх можливостей сучасних організаційних форм для підвищення якості освіти.

Експертна діяльність спрямована на аналіз психолого-педагогічних цілей використання програмних засобів (розвиток мислення, формування вмінь і навичок навчальної діяльності, інформаційної культури учнів); можливість забезпечення зворотного зв'язку (прийом і видача варіантів відповідей, можливість аналізу і діагностики помилок і їх корекції); оцінку ергономічного рівня програмних засобів (якість подання інформації на екрані, чіткість зображення, відповідність зображення на екрані можливостям комп'ютера даного типу, сервіс користувача, легкість доступу до інформації та ін.), їх технічний рівень (наявність автозавантаження, надійність роботи, можливість підключення периферійного обладнання); здійснення педагогічно-ергономічної експертної оцінки якості програмного продукту навчального призначення для ефективного використання в навчальному процесі; експертизу освітніх ресурсів на відповідність вимогам, що висуваються до навчально-методичного матеріалу (психолого-педагогічні, техніко-технологічні, ергономічні та ін.); діяльність, пов'язану з аналізом і синтезом навчально-методичного матеріалу для адаптації його під ті чи інші методи, форми навчання, навчальні ситуації; діяльність з оцінки рівня інтерактивності (можливість організації режиму діалогової взаємодії, наявність різноманітних засобів ведення діалогу, наявність різних рівнів складності при викладі матеріалу); аналіз освітнього WEB-ресурса на предмет можливості забезпечення зворотного зв'язку (прийом і видача варіантів відповідей, можливість аналізу і діагностики помилок і їх корекції); забезпечення інформаційної безпеки освітнього ресурсу, дотримання авторського права інтелектуальної власності.

Висновки та перспективи подальших розвідок напряму. Професійна діяльність учителя інформатики в умовах інформаційно-комунікаційного освітнього середовища вимагає освоєння сучасних технологій, нових форм, методів і засобів організації навчальної діяльності, що призводить до орієнтації на нові вимоги:

застосовувати різноманітні форми організації навчальної діяльності, засновані на мережевих технологіях (Інтернет-навчання, освітні WEB-сервіси, мережеві університети); створювати системи дидактичних матеріалів на основі WEB-технологій, які містять як навчальний, так і контролюючий матеріал; активно використовувати мережеві інформаційні ресурси (Інтернет, освітні WEB-ресурси, мережеві банки і бази даних та ін.); інтенсивно використовувати інформаційні та освітні технології для організації активної освітньої взаємодії і комунікації, проводити експертизу освітніх ресурсів і методик навчання, заснованих на впровадженні WEB-технологій і засобів ІКТ.

Відповідно до цих вимог запропоновано діяльнісну модель учителя інформатики, доповнену за кожним компонентом педагогічної діяльності: когнітивно-дослідницьким, конструктивним, комунікативним, проєктувальним, організаційним, контролюючим, експертним.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо у експериментальній перевірці запропонованих умінь, функцій та видів діяльності в умовах професійної діяльності як вчителя інформатики.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Биков В. Ю. Відкрите навчальне середовище та сучасні мережні інструменти систем відкритої освіти. *Інформаційні технології і засоби навчання* : зб. наук. пр. / за ред. В. Ю. Бикова, Ю. О. Жука. Київ : Атіка, 2005. 272 с.
2. Біферт Н. В. Роль сучасних інформаційних технологій у створенні цифрового освітнього контенту. *Цифрові технології в освітньому процесі закладів освіти* : зб. матеріалів VII Всеукр. інтеграц. наук.-практ. конф. (Рівне, 24 вер. – 24 жовт. 2018 р.). Рівне : РОІППО, 2019. С. 14–20.
3. Благов М. Б. Формирование готовности студентов к использованию информационных технологий в педагогической деятельности : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. Саратов, 2004. 155 с.
4. Буяковская И. А. Подготовка будущего учителя информатики к внедрению информационно-коммуникационных технологий в образовательных учреждениях : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08. Новокузнецк, 2006. 249 с.
5. Везиров Т. Т. Формирование профессиональных умений будущих учителей математики и информатики на основе web-технологий : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08. Махачкала, 2009. 193 с.
6. Гуревич Р. С., Гордійчук Г. Б., Коношевський Л. Л. та ін. Освітнє середовище для підготовки майбутніх педагогів засобами

ІКТ : монографія / за ред. Р. С. Гуревича. Вінниця : ФОП Рогальська І. О., 2011. 348 с.

7. Заріцька С. І., Пархоменко О. М. Використання веб-технологій у навчальному процесі. *Комп'ютер у школі та сім'ї*. 2014. № 8. С. 39–43.

8. Запорожко В. В. Формирование готовности будущего учителя информатики к работе в компьютерной среде обучения : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08. Оренбург, 2011. 267 с.

9. Коротун О. В. Використання хмароорієнтованого середовища у навчанні баз даних майбутніх учителів інформатики : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.10. Житомир, 2018. 356 с.

10. Куликова Н. Ю. Методика формирования готовности будущего учителя информатики к использованию интерактивных средств обучения : дис. ... канд. пед. наук. Волгоград, 2014. 181 с.

REFERENCES

1. Bykov, V. Yu. (2005). *Vidkryte navchalne seredovyshe ta suchasni merezhni instrumenty system vidkrytoi osvity*. [Open learning environment and modern network tools of open education systems]. Kyiv.
2. Bifert, N. V. (2019). *Rol suchasnykh informatsiynykh tekhnolohii u stvorenni tsyfrovoho osvithnoho kontentu*. [The role of modern information technologies in the creation of digital educational content]. Rivne..
3. Blahov, M. B. (2004). *Formyrovanye hotovnosti studentov k yspolzovaniyu ynformatsyonnykh tekhnolohiy v pedahohycheskoi deiatelnosti*. [Formation of students' readiness to use information technologies in pedagogical activity]. Saratov.
4. Buiakovskaia, Y. A. (2006). *Podhotovka budushcheho uchytelia ynformatyky k vnedreniyu ynformatsyonno-kommunikatsyonnykh tekhnolohiy v obrazovatelnykh uchrezhdeniyakh*. [Preparing the future teacher of informatics for the implementation of information and communication technologies in educational institutions]. Novokuznetsk.
5. Vezyrov, T. T. (2009). *Formyrovanye professyonalnykh umenyi budushchykh uchyteli matematyky y ynformatyky na osnove web-tekhnolohiy*. [Formation of professional skills of future teachers of mathematics and computer science based on web-technologies]. Makhachkala.
6. Hurevych, R. S., Hordiichuk, H. B., Konoshevskiy, L. L. ta in. (2011). *Osvitnie seredovyshe dlia pidhotovky maibutnykh pedahohiv zasobamy IKT*. [Educational environment for training future teachers by means of ICT]. Vinnytsia.
7. Zaritska, S. I., Parkhomenko, O. M. (2014). *Vykorystannia veb-tekhnolohii u navchalnomu protsesi*. [Use of web technologies in the educational process].
8. Zaporozhko, V. V. (2011). *Formyrovanye hotovnosti budushcheho uchytelia ynformatyky k rabote v kompiuternoi srede obuchenya*. [Formation of the readiness of a future computer science teacher to work in a computer learning environment]. Orenburh.
9. Korotun, O. V. (2018). [The use of cloud-

based environment in the training of databases of future teachers of computer science]. Zhytomyr.

10. Kulykova, N. Yu. (2014). *Metodyka formyrovannya hotovnosti budushcheho uchytelia ynformatyky k yspolzovanyiu ynteraktyvnykh sredstv obuchenya*. [Methodology for the formation of the readiness of a future computer science teacher to use interactive teaching aids]. Volhohrad.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ШУЛЯК Андрій Сергійович – аспірант кафедри педагогіки та освітнього менеджменту Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Наукові інтереси: інформатизація освіти; підготовка майбутнього вчителя інформатики; робота з WEB-ресурсами, WEB-сервісами.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

SHULIAK Andrii Serhiiovich – postgraduate student in the Department of Pedagogics and Educational Management, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University.

Circle of scientific interests: informatization of education; training of future IT teacher; work with WEB-resources and WEB-services.

Стаття надійшла до редакції 28.10.2020 р.

УДК 374.091

DOI: 10.36550/2415-7988-2020-1-190-206-211

САВЧЕНКО Наталія Сергіївна –

доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки та менеджменту освіти Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0420-3289>
e-mail: nataliy-savchenko@yandex.ua

ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ТА ДОСТУПНОСТІ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВИТИ ЯК ПОКАЗНИКІВ ЕФЕКТИВНОСТІ ОСВІТНЬОЇ СИСТЕМИ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Процес реформування всієї системи освіти України зумовлює необхідність переходу в якісно новий стан її невід'ємної ланки – позашкільної освіти. Актуальність обговорення цієї теми викликана потребою визначити роль і місце позашкільля в системній архітектурі освіти, адже позашкільна освіта є невіддільним складником системи освіти України, що має величезний виховний потенціал.

В сучасних умовах, у тій соціально-політичній та економічній ситуації, що склалася в Україні, позашкільні навчальні заклади знову покладають на себе завдання щодо створення умов для соціалізації та громадянського становлення дітей та молоді, а також організації їхнього змістовного дозвілля. Місія позашкільної освіти полягає у розвитку здібностей дітей та молоді у сфері освіти, науки, культури, фізичної культури і спорту, технічної та іншої творчості, здобуття ними первинних професійних знань, вмінь і навичок, необхідних для їх соціалізації, подальшої самореалізації та/або професійної діяльності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аналіз останніх досліджень та публікацій, що присвячені теоретико-методологічним основам позашкільної

освіти та стосуються питань становлення і розвитку позашкільної освіти (В. Вербицький, Г. Пустовіт, Т. Суценко, Л. Березівська, В. Берека, О. Биковська, С. Букресва, Н. Харінко, Т. Цвірова, А. Шепилова та інші); сучасних підходів до організації додаткової освіти (В. Горський, А. Журкін, А. Золотарьова, М. Коваль, В. Лешер, О. Фоміна, А. Щетиніна та інші) свідчить, що, в основному, вони були присвячені загальним питанням вивчення досвіду організації змісту навчально-виховної діяльності в позашкільних установах та вирішенню завдань активізації їх виховного потенціалу. Однак мало або геть не обговорювалися питання доступності і якості позашкільної освіти, що є основними показниками ефективності освітньої системи будь-якої держави.

Мета статті. Висвітлити сучасні проблеми позашкільної освіти та окреслити перспективи вирішення питань підвищення якості та доступності позашкільної освіти.

Виклад основного матеріалу. Розроблення концептуальних ідей щодо реалізації виховного потенціалу позашкільних навчальних закладів України набуває підвищеного значення в контексті виконання державної політики щодо розвитку позашкільної освіти як сучасної освітньої системи, спрямованої на виховання